

GLASBENIKI IN Z GLASBO POVEZANE OSEBE V SLOVENSKI OKLICNI KNJIGI LJUBLJANSKE STOLNE ŽUPNIJE IZ LET 1737–1759

BORIS GOLEC

Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana

Izvleček: Oklicna knjiga ljubljanske stolne župnije (1737–1759) je posebnost zaradi jezika, saj je bila vodena v slovenščini in kot takšna prikazuje slovensko glasbeno terminologijo svojega časa. Med vpisi oklicev se jih 19 nanaša na glasbenike oziroma z glasbo povezane osebe. Od znanih osebnosti je najti Filipa Jakoba Repeža, organista, pesnika in skladatelja iz Starega trga pri Ložu.

Ključne besede: glasbeniki, oklici, Ljubljana, slovenska terminologija, glasbeni poklici, Filip Jakob Repež

Abstract: The register of bans of the cathedral parish of Ljubljana (1737–1759) is linguistically unique for having been written in Slovenian and as such displaying the Slovenian musical terminology of its time. Nineteen bans refer to musicians or persons related to music. One of the better-known names contained in the register is that of Filip Jakob Repež, an organist, poet, and composer from Stari trg pri Ložu.

Keywords: musicians, bans, Ljubljana, Slovenian terminology, music professions, Filip Jakob Repež

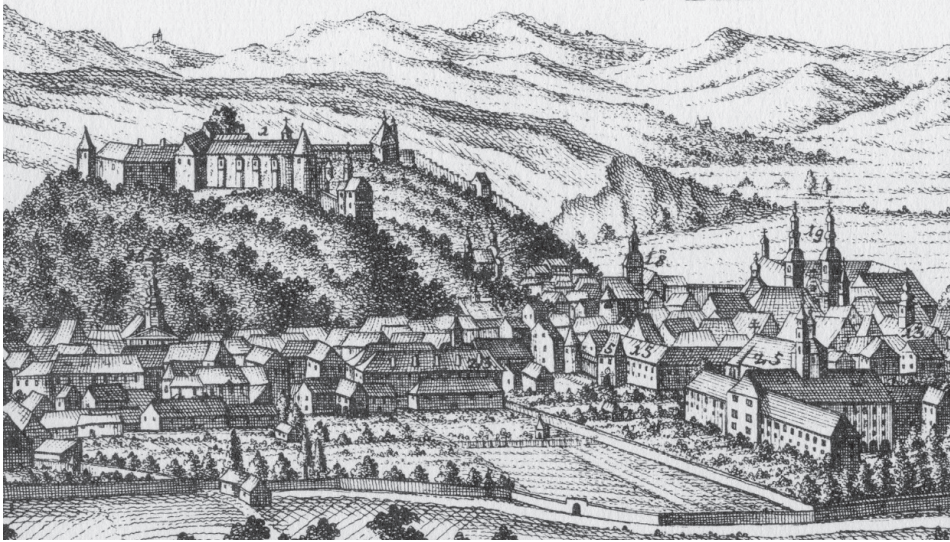
Slovenska glasbena terminologija zgodnjega novega veka za strokovno javnost ni neznanka. V knjižnih delih slovenskih protestantov srečujemo z glasbo povezane izraze vse od Trubarjevega *Katekizma* (1550) dalje.¹ Na drugi strani pa imamo v slovenščini do 19. stoletja le malo pričevanj o konkretnih osebah, ki so se tako ali drugače ukvarjale z glasbo. Med tovrstnimi viri kljub skromnemu naboru podatkov izstopa oklicna knjiga ljubljanske stolne župnije iz srede 18. stoletja, v kateri najdemo 19 oklicev, ki bi utegnili biti zanimivi za raziskovalce glasbenega ustvarjanja in poustvarjanja na Slovenskem.

¹ V *Katekizmu* iz leta 1550 se pojavi samo glagol *peti* (Ahačič et al., *Besedje slovenskega knjižnega jezika*, 342). V poznejših delih slovenskih protestantov srečamo še izraze: *petje* (ibid., 342), *pevec* in *pevka* (ibid., 343); *gosli* (ibid., 129), *gosti* (ibid., 130), *godec* in *godenje* (ibid., 120); *citer* (ibid., 61); *muzika* (ibid., 242); *boben*, *bobnati* in *bobnanje* (ibid., 48); *orgle*, *organje* in *originist* (ibid., 325); *pavka*, *pavkar* in *pavkati* (ibid., 337); *trobenta*, *trobentanje*, *trobentar*, *trobentati*, *trobenten*, *trobentin* in *trobiti* (ibid., 529); *trombeta* in *trombetati* (ibid., 530) idr.

O oklicni knjigi kot viru

Oklicna knjiga ljubljanske stolne župnije sv. Nikolaja iz srede 18. stoletja (1737–1759)² je za čas pred letom 1810 edina ohranjena tovrstna evidenca omenjene župnije in najstarejša znana samostojna oklicna knjiga v slovenščini sploh.³ Strokovni javnosti ni neznana, je pa pozno pritegnila pozornost⁴ in ostaja kot vir še v veliki meri neizčrpana.⁵ Čeprav bomo med več tisoč poklicnimi in stanovskimi oznakami našli v njej le malo glasbenikov in drugih z glasbo povezanih oseb, kaže na knjigo vendarle opozoriti tudi muzikološko stroko.

Foliant, ki je pod naslovom oklicna knjiga 1737–1759 shranjen v Nadškofijskem arhivu Ljubljana v fondu Župnijski arhiv Ljubljana – sv. Nikolaj,⁶ vsebuje na 187 naknadno paginiranih listih več kot 2000 slovenskih oklicev. Knjiga se brez posebnega uvoda ali pojasnil začenja z 20. avgustom 1737 in konča na zadnji strani z 21. februarjem 1759. Glede na povedano je skoraj gotovo samo vezni člen v verigi tovrstnih knjig pri stolni župniji, ki se žal niso ohranile, zato tudi ne moremo potrditi domneve, da so jih prej in pozneje vodili v slovenščini, ne v latinščini, kot je bilo v tem času običajno. Dejstvo, da so ohranjene knjige od leta 1810 dalje pisane slovensko, bi vsekakor govorilo za to.⁷

Slika 1

Izsek iz Kaltschmidtove vedute Ljubljane sredi 18. stoletja (Janez Dizma Florijančič pl. Grienfeld, *Deželopisna karta vojvodine Kranjske*, list 3; z dovoljenjem)

² NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759.

³ Starejši so oklici v poročni matici župnije Metlika iz drugega desetletja 18. stoletja. Golec, »Slovenica«, 133–136.

⁴ Ibid., 136–158.

⁵ Objavljeni so bili oklici slikarjev, kiparjev in sorodnih poklicev. Golec, »Najzgodnejše omembe umetnikov«, 63–79.

⁶ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759.

⁷ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30.

Kljub ponavljajočim se obrazcem in temu ustrezni vsebinski skromnosti je pomen ljubljanske oklicne knjige večstranski. Gre za enega najdaljših slovenskih rokopisov do razsvetljenske dobe in za najobsežnejši primer poluradnega poslovanja sploh. Poleg te posebnosti je treba izpostaviti pomen knjige kot dokumenta časa: zapisa govorjene, široki javnosti namenjene besede, kot jo je bilo moč slišati s prižnice ljubljanske stolne cerkve. V dokumentiranem jeziku stolnične duhovščine se mimo jezikovnih posebnosti in zanimivosti odraža bogata bera tedanje slovenske toponimike in antroponimike, kakor tudi socialna strukturiranost, izražena v vseh obstoječih odtenkih naslavljanj in poimenovanj. Pomen ljubljanske oklicne knjige je tem večji, ker obravnava mestno okolje s pisano paletto njegovih stanovskih in poklicnih oznak, ki jih je podeželje poznalo v precej manjši meri. Oklicevalci, praviloma stolni vikarji in le redko župnik, ki si je pridržal oklice in poroke imenitnih parov, so redno tudi podpisani.

Zapisi oklicev so glede na namembnost oklicev precej zvesta podoba govorjenega jezika, v določeni meri pogojenega z duhovnikovim osebnim idiomom. Slovenščina obravnavane oklicne knjige je močno prepletena z nemškimi izrazi oziroma z besedjem kranjske nemščine, sprejete v ljubljanski mestni govor. Nemške besede in besedne zveze se od ostalega sobesedila praviloma razlikujejo tudi po uporabi nemške kurzivne gotice namesto humanistike. Največkrat je tako pri specifičnih poklicnih oznakah, za katere je manjkalo slovenskih ustreznice. Vplivi nemščine kot živega jezika so neprimerno večji od latinskih elementov, ki so zelo redki in prepoznavni skorajda le v besedju. Dosledno latinska so samo imena mesecev in zapisovanje datumov, pri uglednejših osebah tudi (sestavljena) osebna imena, mestoma še okrajšavi *D. za dominus* in *P.P. za patres*, medtem ko je le izjemoma kakšna vdova označena kot *vidua*. Razlika med živo rabo in umetnim latinskim zapisom je nadalje zgovorno nakazana s podčrtovanjem maloštevilnih latinskih pokrajinskih, krajevnih in poklicnih imen (npr. *Bavarus*, *Carinthie*, *sartor*). Pri zapisih oklicev, ki jih bomo obravnavali v nadaljevanju, srečamo takšni podčrtani oznaki za Dunajčana (*Viennenfis*) in Celovčanko (*Clagenfurtenfsem*).

Knjiga ima nedvomno največjo težo kot dokument socialne strukture, podane v živem ljudskem jeziku kranjskega glavnega mesta. Družbeni položaj posameznika ni izražen samo s poklicno dejavnostjo in morebitnim statusnim naslovom, temveč tudi z bivališčem in osebnim imenom, zapisanim v obliki, kakršna je bila zanj običajna ali v vsakdanji rabi vsaj najpogostejša. Skupek vseh navedb nam osebo približa neprimerno bolj plastično kot razmeroma mrtva črka na papirju vsebinsko suhih latinskih župnijskih matičnih knjig ali nemških uradnih seznamov mestnih poklicev.

Pri skoraj vsaki oklicani osebi je poleg imena, stanu, morebitnega statusnega naziva in bivališča zabeležena tudi njena poklicna dejavnost in pri nevestah, kolikor se ne preživljajo same kot služkinje, še poklic očeta. Izjeme so kmečki ljudje, namesto s poklicem označeni s krajem izvora, in nekatere ženske osebe nižjega socialnega položaja, za katere je zapisano samo očetovo ime. Posebno pozornost pritegnejo načini naslavljanja kot navzven prepoznavno znamenje socialnega razlikovanja, navedeno pogosto na prvem mestu pred imenom in drugimi osebnimi podatki (*gospud*, *žlahtni gospud*, *gospodična*). Bivališče oklicancev je vedno navedeno okrajšano, kot *Ist. ipd.* v pomenu: *iz stanovanjem*, torej stanujoč.

Oklici glasbenikov in z glasbo povezanih oseb

Pričujoči pregled vključuje najširši nabor oklicev, v katerih nastopajo tako ali drugače z glasbo povezane osebe, od pravih glasbenikov prek bobnarjev do ulivalcev zvonov. Pod večino oklicev je navedeno ime dolgoletnega stolnega vikarja Andreja Hvalleta (Hualle), nekaj jih je podpisal drugi vikar Mihael Killer, dva Killerjev naslednik Simon Reich in enega župnik, oklic kapelnika stolne cerkve, kar seveda ni naključje.

Slovensko izrazje za poklice, povezane z glasbo, je bilo deloma prevzeto iz nemščine oziroma prek nje, deloma pa izvorno slovensko. Srečamo stolničnega kapelnika (*kapelmajster*) in drugega violinista (*intermaster*), pet trobentačev (*trobentar*, *trompeter*), od katerih so bili štirje deželnostanovski in eden vojaški, mestnega godca (*statgajger*), tri organiste (*organist*), ki so vsi prihajali od drugod, dvakrat izdelovalca orgel z Dunaja (*orglmaher*), tri oziroma štiri zvonarje (*zgonar*) in enega zvonarskega pomočnika (*zgonarski gsel*). Tri osebe spadajo v ta nabor le pogojno oziroma zadnji sploh ne: dva stanovska bobnarja (*paukar*) in bobnar oziroma nosač bobna (*paukentrager*).

Najvišje na družbeni lestevici se je znašel stanovski trobentač Janez Hus, čigar vdova Marija Frančiška se je leta 1743 omožila s stanovskim uradnikom – ingrosistom. Vdova je namreč označena kot gospa, oba njena moža pa kot žlahtna gospoda. Mimogrede, drugi soprog Husove vdove je po naključju stanoval v Stiškem dvorcu na Starem trgu, kjer danes domuje Akademija za glasbo.

[23. februar 1743:] 23. hujus. Shlahтни G: Felix Antonius Rofman vdouz nashe zhařtite *Landtschafft*⁸ Ingrosist v: Shittishkim hoffo Ist: vřame Gospo Mario Franciřco od ranřiga Shlahtniga Gospuda Joannesa Huřsa *Landtschafft* Trompeteria Sapusheno vduvo Sa PP: Capucinarie Ist: Hualle.⁹

Za razliko od Husa so drugi trije stanovski trobentači, Jořef Reřiř (1739),¹⁰ Janez Jakob Wunsamb (1742)¹¹ in Matija Baltazar Moser (1742), označeni samo kot gospodje. Vsi trije so se svojemu stanu primerno ženili pri ženskah z gosposkim predikatom, dva pri samskih in eden pri vdovi zvonarja Samasse, ki ga bomo v nadaljevanju še srečali.

[5. april 1739:] Eodem: G: Joseph Reshizh Vdouz en Landtschafftne Trobentar ushpe-tauski gařse isřt: usame *Jungfrau* ranřhega G: Joan. Bapt Mushelna Sakonsko hzer, u gradishe isřt: Kil.[ler].¹²

[1. april 1742:] 1. Aprilis. D: Joan Jacob Wunsam Ledig en Landtschafftne Trobentar na Forshtati isřt: usame fravo Mario Elisabeth od ranřhega G: Josepha Samasa burgaria, nu Sgonaria Sapusheno vduvo u Shpetauski gařsi isřt: Killer.¹³

⁸ Vsi deli oklicev v poševnem tisku so v izvorniku zapisani v kurzivni gotici.

⁹ NřAL, řA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, řk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 37v.

¹⁰ O Reřiřu gl. Hřfler, *Glasbena umetnost*, 79, 89, 91.

¹¹ O Wunsambu gl. Hřfler, *Glasbena umetnost*, 89.

¹² NřAL, řA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, řk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 10r.

¹³ *Ibid.*, fol. 30r.

[16. avgust 1742:] 16. hujus: G: Matthias Balthasar Mofer Ledig en Landshaftne Trobentar na Jtarem tergo Ist: vJame *Jungfrau* Marianna Josepho ranziga G: Balthasar Bonzi Ca^ašarskiga ober Prenmajtra v: Idri^ae Sakonsko Hzher v Idri^ae Ist: Hualle.¹⁴

Ko se je nekaj let pozneje z meščansko hčerko ženin Pavel Feliks Groser, vojaški trobentač karlovškega polka, mu je v oklicu prav tako namenjena le etiketa gospod.

[7. februar 1749:] 7. hujus: G: Paul Felix Grofser Ledig en feldttrompeter Carlstettisch Regimenta vJame *Jungfrau* Marianno G: Joannesa Caruna purgeria Sakonsko Hzher pred PP: Capucinarje Ist: Hualle.¹⁵

Približno tako visoko ali niže na lestvici je bil Mihael Rupnik (1741), meščan in mestni godec, označen sicer kot gospod, medtem ko njegova izvoljenka v duhovnikovih očeh ni uživala posebne veljave, saj jo je imenoval zgolj *ledig* (samska) in ne *Jungfrau*, kot je bilo običajno pri meščanskih hčerkah.

[25. januar 1741:] 25. hujus: G: Michael Ruppig purger inu *stattgeiger* vdouz na pollanah Ist: vJame Mario vrfhizhouko Ledig Sa Capucinarje Ist: Hualle.¹⁶

Vsekakor je imel večji ugled od mestnega godca kapelnik stolne cerkve sv. Nikolaja, ki ga je leta 1750 oklical in poročil stolni župnik, četudi mu je v oklicu odmerjen samo naziv gospod. Dotlej še samski Maksimilijan Anton Miller,¹⁷ stanujoč na Mestnem trgu, je jemal v zakon na videz dokaj imenitno nevesto, saj je šla Marija Klara Kamb k poroki iz domovanja deželnega glavarja, iz hiše grofa Auersperga na Novem trgu, kjer je bila v službi. Sicer pa se kapelnikova izvoljenka ni mogla pohvaliti s posebnim poreklom, četudi bi se tako zdelo iz dikcije oklica. Prihajala je iz majhnega trga Leuchtenberg na Gornjem Pfalškem, kjer naj bi njen oče opravljal funkcijo župana.

[5. januar 1750:] 5. hujus: G: Maximilian Anton Miller Ledig nafhe S: Nicolausa zerkue Capell=*maifster* na plazzo Ist: vJame Jungfrau Maria Clara G Joann: Michaela Camb *Purgermastra zu Lieüchtenberg in der obern Pfalz* Sakonsko Hzher, Sdei per Excellenz gnadl: Graffo *Landtshaubmano* vJlufhbe na novim tergo Ist: D:[ominus] P.[arochus].¹⁸

Za stopnjo niže na družbeni lestvici sta bila »gospod« Jožef Vehovec,¹⁹ drugi stolnični violinist, sicer meščanski sin iz Kamnika, in njegova izbranka, doma z Iga, pred poroko v službi pri pl. Nemizhoffnovi.

[7. junij 1755:] Eodem G. Joseph, G. Andrea Vehouza, purgaria, inu Shnidars=kiga moiftra v Kamniko Sakonski Syn, v Shemiklaushe Intermaifster na Shabieko Ist: usame

¹⁴ Ibid., fol. 33r.

¹⁵ Ibid., fol. 87v.

¹⁶ Ibid., fol. 22v.

¹⁷ O Millerju gl. Höfler, *Glasbena umetnost*, 90, 124.

¹⁸ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 95v.

¹⁹ O Vehovcu gl. Höfler, *Glasbena umetnost*, 89, 91, 92.

Jungfrou Margaretho Josepha Ambroshiza is Igga fakonsko hzher, do sdei per gnadl. Gospe Nemizhoffnouke v'sluŕhbe v' Lahoushe Ist. Reich.²⁰

S cerkvami in glasbo so bili povezani tudi zvonarji oziroma izdelovalci zvonov, čeravno ne kot glasbeniki. Na zvonarski poklic naletimo v oklicni knjigi sedemkrat, od tega trikrat pri ženinu, dvakrat pri prvem možu neveste, enkrat pri nevestinem očetu in enkrat pri njenem stanodajalcu. Leta 1740 je samski zvonar Benedikt Huetterer jemal za ženo vdovo zvonarja Luke Dimica. Oba sta stanovala zunaj mestnega obzidja pri Pisanih vratih, tj. na današnji Karlovški cesti, kar pomeni, da je moral biti Huetterer predtem Dimičev glavni pomočnik.²¹

[12. november 1740:] 12. Hujus: Benedictus Hutterer Ledig en Sgonar Sunei pijsanih vrat Ist: vjame fravo Mario od ranziga G: Luca Dimiz Sgonarja Sapusheno vduvo Sunej pijsanih vrat, Ist: Hualle.²²

Dimičeva hči se je omožila enajst let za materjo (1751), in sicer s pasarskim mojstrom Janezom Pucem s Starega trga.

[31. januar 1751:] Eodem: Joannes Puzh ledig en gürtlerski Moifter na ftarem tergu isft: usame *Jungfrau* Mario ranzhega G. Lukesha Dimizha burgaria nu Sgonaria Sakonsko hzer funei pijsaneh vratt isft: K.[iller].²³

Njen soprog pasar Janez Puc je štiri leta zatem (1755) vzel v zakup Huettererjevo zvonarsko pravico, ko je ta zbolel, vendar je konkurent Janez Reid, Samassov naslednik, dosegel, da so Pucu kot nezvonarju prepovedali opravljati obrt.²⁴

Pri enem od ljubljanskih zvonarjev je bil v službi zvonarski pomočnik Janez Riser, tako kot Dimičeva hči oklican leta 1751, ki pa potem po vsem sodeč ni stopil pred oltar s svojo izvoljenko, hčerko ljubljanskega meščana in kramarja, saj njune poroke ni v poročni matični knjigi.²⁵

[8. maj 1751:] Eodem: Joannes Riser ledig en Sgonarski gsell ú franciskanarski gafsi isft: usame *Jungfrau* Lucio D: Joannesa Saurizha burgaria nu kramaria Sakonsko hzer, Sa Capucinarie isft: K.[iller].²⁶

Iz znamenite zvonarske rodbine Samassa²⁷ je poleg vdove Jožefa Samasse, ki se je, kot smo videli, leta 1742 omožila z deželno stanovskim trobentačem Janezom Jakobom

²⁰ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 147r.

²¹ O Dimicu in Huettererju gl. Ambrožič, *Zvonarstvo na Slovenskem*, 93–96. V poročni matici je Huetterer zmotno imenovan Hutter. NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1718–1745, str. 411, 22. 11. 1740.

²² NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 21v.

²³ Ibid., fol. 106v.

²⁴ Ambrožič, *Zvonarstvo na Slovenskem*, 96.

²⁵ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1745–1770, 91–92.

²⁶ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 109r.

²⁷ O rodbini Samassa gl. Ambrožič, *Zvonarstvo na Slovenskem*, 98–105, 107–119.

Wunsambom, prihajala tudi vdova Jožefovega brata Antona, oklicana deset let pozneje (1752).²⁸ Zanimivo je, da tako pri njenem prvem kot pri drugem možu manjka poklic, oba pa sta bila zvonarja.²⁹ Poroke ni v poročni matici ljubljanske stolne župnije,³⁰ saj sta se zvonar Lenart Di Corona in Samassova vdova Marija očitno omožila nekje v Karniji, kjer je nevesta po besedah oklicne knjige tedaj prebivala. O Mariji je sicer znano, da je skupaj s Samassovimi otroki večinoma živela v Benečiji, Di Corona pa se je v Ljubljani začel ukvarjati s trgovino in kreditnimi posli.³¹ Čeprav v njenem oklicu ni omembe zvonarskega poklica ne pri Di Coroni ne pri Samassi, ta oklic vseeno uvrščamo v pričujočo obravnavo.

[18. november 1752:] Eodem: G: Leonard di Corona Ledig Sunei pijsanih vrat Ist: vjame fravo Mario od ranziga G: Antona Samasa Sapusheno vduvo v=Carnie Ist: Hualle.³²

Kot edini neljubljanski zvonar se v oklicni knjigi leta 1756 pojavi Andrej Simon Röder iz Beljaka, oklican s hčerko ljubljanskega meščana in nožarja, ki je pred poroko prav tako prebivala v Beljaku in je tam verjetno tudi stopila pred oltar.³³

[28. september 1756] 28. G. Andreas Simon Röder Ledig, purgar, inu sgonar v' Belako na Korofkem Ist. usame Jungfrou Mario Anno G. Hans Irga Allersperga, purgaria, inu Mefserfhmida v' Lublane Sakonsko hzher, Sedei na Koroskem v' Bellako Ist. Reich.³⁴

Ker sta sredi 18. stoletja stali ob Karlovški cesti dve zvonarni, Samassova in Dimic-Huettererjeva,³⁵ iz oklicne knjige ni razvidno, pri katerem »gospodu zvonarju« (*Per G: Sgonariu*) zunaj Pisanih vrat je stanovala nevesta Mica Prijatelj, oklicana leta 1750,³⁶ kot tudi ne, čigava zvonarna je bila mišljena, ko se je istega leta možila vdova Mica Verbič, stanujoča »zunej Pisaneh vrat blizu zgonarije (*blisu sgonarie isft.*)«. ³⁷ Prav tako ni povsem gotovo, na katero od obeh se je skliceval oklic vdovca Lavreta Ceglarja (1758), voznika, ki je stanoval pod zvonarno pri mitnici (*pot Sgonario per Shrange*).³⁸ Zato pa oklicna knjiga razkriva dragocen podatek, običajno poimenovanje za livarni zvonov pod gradom: *zgonarija*.

Zanimiv, v oklicni knjigi redke primer je dvakratni vpis oklica istega para. Izdelovalec orgel Franc Anton Gatto z Dunaja in njegova celovška izbranka Marija Ana Jurian sta bila

²⁸ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 121r.

²⁹ Ambrožič, *Zvonarstvo na Slovenskem*, 102.

³⁰ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1745–1770, 108–109.

³¹ Ambrožič, *Zvonarstvo na Slovenskem*, 102.

³² NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 121r.

³³ Poroke ni v poročni matici stolne župnije sv. Nikolaja (NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1745–1770, 175–176) kot tudi ne v poročnih maticah beljaških župnij sv. Nikolaja in sv. Križa, poročna matica tamkajšnje župnije sv. Martina pa je za ta čas izglubljena (ADG, PA Villach–Heiligenkreuz, Trauungsbuch 1740–1794, 9; PA Villach–St. Nikolai, Trauungsbuch 1624–1769, s. p.; PA Villach–St. Martin).

³⁴ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 159r.

³⁵ Prim. Ambrožič, *Zvonarstvo na Slovenskem*, 205–206.

³⁶ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 103r.

³⁷ Ibid., fol. 101r.

³⁸ Ibid., fol. 170v.

prvič oklicana 19. februarja 1746, a ju je očitno prehitel postni čas, med katerim se nista mogla poročiti. Po veliki noči je bil zato potreben nov oklic, datiran slaba dva meseca pozneje, 10. aprila. Potem ko sta oklicanca v prvem oklicu označena v latinščini kot Dunajčan in Celovčanka, sta se medtem v mestu že ustalila, saj drugi oklic oba postavlja v Križevniško ulico.

[19. februar 1746:] 19. hujus G: Franc: Antoni Gatto Ledig en orglmache Viennen[is v]fame Jungfrau Maria Anna Jurianin Clagenfurten[sem. Hualle.³⁹

[10. april 1746:] 10. hujus: G: Franc: Antoni Gatto Ledig en Orglmacher vkriřhenske gařse Ist. v]fame Jungfrau Maria Anno Jurianin, tudi vkriřhenski gařsi Ist: Hualle.⁴⁰

Gatto je obakrat dobil zgolj etiketo gospoda, njegova samska nevesta pa *Jungfrau*. Kako sta se znařla in našla v Ljubljani, lahko le ugibamo, saj je prvi oklic zelo skromen. Nevesta je bila prejkone v kranjski prestolnici pri kom v službi ali na obisku, o ženinu pa je mogoče sklepati, da ga je v Ljubljano privedlo delo, morda pri orglah v križevniški cerkvi, blizu katere je stanoval. Glede na priimek bi utegnil biti sorodstveno povezan z znano orglarsko delavnico rodbine Gatto iz Kremisa na Donavi.⁴¹

Tudi deželno stanovski bobnar se je v Ljubljani uvrščal le med gospode, ne med žlahtno gospodo. Oklic Janeza Jurija Unterwegerja, ki je šele nedavno prevzel to službo, je med obravnavanimi edini primer, da je ženin opravljal isti poklic kot tast. Unterweger je namreč jemal za ženo Frančiško Apolonijo, hčerko stanovskega bobnarja Henrika Pastorja.

[6. oktober 1742:] 6. hujus: G: Joan: Georg Vnterweger Ledig gorivjeti Landschafft. paukar, v: graffa Ignati Aversperga hoffo Ist: v]fame Jungfrau Franciřco Apollonio G: Hainricha Pařtor Landschafft paukeria Sakonsko hzher Sa PP:Capucinarje Ist: Hualle.⁴²

Vprařanje je, koliko sta imela tast in zet dejansko opraviti z glasbo in ali nista bila v glavnem glasnika ali sploh samo to. Zagotovo je bil le navaden (mestni) bobnar in razglaševalec ukazov vdovec Gařper Dergan, ki zato v oklicni knjigi tudi ni označen kot gospod in je za ženo jemal preprosto vdovo. Dejansko ne spada v družbo glasbenikov in z glasbo povezanih ženinov, a če nič drugega, je s svojim bobnanjem in glasom skrbel za ljubljansko »polifonijo« 18. stoletja.

[31. januar 1745:] Eodem: Casper Dergan Vdouz en Paukentrager Sa Capucinarie isřt: usame Jero Mausarzo Sapusheno vdovo na forshtate isřt: K.[iller].⁴³

Zadnji trije obravnavani ženini, vsi trije organisti, v Ljubljani niso veljali za gospode, četudi je prvi prihajal iz trškega okolja, zadnji pa se je ženil pri meščanski hčerki. Kot prvi je bil leta 1745 oklican Andrej Pristavar iz štajerskih Braslovč, po veliki noči 1752 Miha

³⁹ Ibid., fol. 60v.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Allmer in Kornberger, »Gatto, Familie«.

⁴² NřAL, ŹA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, řk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 33v.

⁴³ Ibid., fol. 50v.

Kunc, mežnar in organist na Igu, ter malo za njim Filip Jakob Repež, organist v Ložu, dejansko v Starem trgu pri Ložu (gl. Slika 2).⁴⁴ Pozornost pritegne dejstvo, da so si vsi trije našli neveste, ki so služile v boljših hišah, prva pri »žlahtnem gospodu«, druga pri baronu in tretja prav tako v plemiškem domu. Podobno torej kot izbranka stolničnega kapelnika Millerja, ki je šla k poroki iz grofovske hiše, kar je bilo primerneje rangu njenega ženina.

[1. januar 1745:] 1. hujus: Andreas Priřtavar Ledig en organiřt vbrařhlouzhah Ist: vřame Marianno ranziga Joannesa Pirnata Sakonsko hřher per Shlaht: G: Peero vřlufřhbe blifřo tranzhe Ist: Hualle.⁴⁵

[9. april 1752:] Eodem: Micha Kunz Ledig Meřnar inu organiřt na Iggo Ist: vřame Alenka ranziga Juria Komatarja Sakonsko Hřher vřhřetaufke gařse per gnadl: G: Baron v⁴⁶ otthaimb vřlufřhbe inu Ist: Hualle.⁴⁷

[26. maj 1752:] Eodem. Philipp Jacob Repesh Organiřt vřlofhe vdouz, vřame *Jungfrau* Gertraud ranziga G: Andreasa Kuralt purgaria Sakonsko Hřher, per gnadl. Gospe v⁴⁸ Raunach vřlufřhbe na novim tergo Ist: Hualle.⁴⁹

Med obravnavanimi osebami izstopa Filip Jakob Repež (1706–1773), organist, pesnik in skladatelj, po rodu iz Cerknice in večino življenja dejaven v Loški dolini. Podatek o oklicu v Ljubljani, ki mu je v kranjski prestolnici sledila tudi poroka, predstavlja nov, četudi skromen prispevek k njegovemu življenjepisu. Doslej je bilo sicer znano, da se je oženil dvakrat, ne pa, kje in kdaj je kot vdovec stopil pred oltar ter od kod in kakšnega stanu je bila njegova druga žena Jera Kuralt. O Repežu tudi vemo, da ni šlo le za glasbenega poustvarjalca, navadnega župnijskega organista, temveč za skladatelja, za povrh v svojem času dokaj znanega. Nekatere njegove slovenske romarske in druge cerkvene pesmi so namreč s pomočjo dobrotnikov zagledale luč sveta v tisku (1757, 1764 in 1770) in bile po njegovi smrti tudi dvakrat ponatisnjene.⁵⁰ Repež je poleg tega avtor danes izgubljenega rokopisnega besedila o dolžnostih in pravicah organista v župniji Stari trg pri Ložu z naslovom *Kransku zamerkvanje*, ki ga je namenil svojim naslednikom in po zadnjih ugotovitvah ni nastalo pred letom 1752. Gre za najstarejše slovensko normativno besedilo o organistovski službi sploh.⁵¹

Namen pričujoče obravnave ni ugotavljanje identitete oseb oziroma dopolnjevanje biografskih podatkov, ampak želi opozoriti na uporabno vrednost oklicne knjige kot vira za biografiko. Glede na naravo oklicne knjige pogrešamo v njej podatke o poročnih pričah, ki pa jih vsebujeta obe poročni matici iz tega časa (1718–1745 in 1745–1770).⁵² Kombinacija

⁴⁴ Starotrška župnija se je imenovala po Ložu do leta 1830. Kebe, *Loška dolina*, 34.

⁴⁵ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 49r.

⁴⁶ Okrajřava za *von*, plemeniti.

⁴⁷ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 116r.

⁴⁸ Okrajřava za *von*, plemenita.

⁴⁹ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 117v.

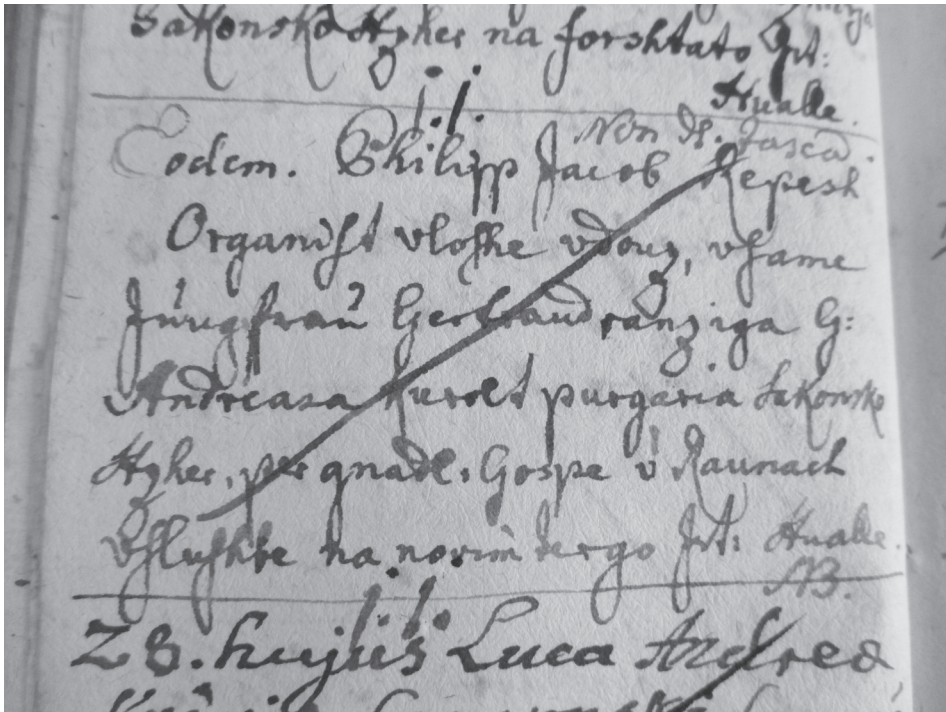
⁵⁰ *Slovenski biografski leksikon*, s. v. »Repež (Repesh, Repish) Filip Jakob«; Kebe, *Loška dolina*, 269–270, 372–373.

⁵¹ Golec, »Šolniki«, 93–94.

⁵² NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1718–1745, P 1745–1770.

obeh vpisov, oklica in poroke, daje tako o posamezniku in njegovem socialnem okolju precej nazorno podobo.

Od obravnavanih oklicanih parov jih nekaj ni stopilo pred oltar v Ljubljani. Nemara kateri od teh parov sploh ni prejel zakramenta poroke. Poleg že omenjenih zvonarjev Di Corone in Röderja ter zvonarskega pomočnika Riserja v poročni matici ni najti poroke deželno stanovskega trobentača Moserja (1742),⁵³ ki se je ženil z Idrijčanko, očitno v njeni župniji, bobnarja Dergana⁵⁴ in braslovškega organista Pristavarja,⁵⁵ o katerem vemo, da se je poročil v domači župniji na Štajerskem.⁵⁶ Zanimiva je ugotovitev, da je vikar Hvale oklical stanovskega bobnarja Janeza Jurija Unterwegerja le kot gospoda, v poročno matico pa ga je vpisal kot »žlahtnega« (Nob.), kakor tudi očeta njegove neveste in eno od dveh poročnih prič.⁵⁷ Enako je pred njim storil vikar Killer, ki je oznako *Nobilis D[omi]nus*

Slika 2

Oklic organista in skladatelja Filipa Jakoba Repeža 26. maja 1752 (NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Razne knjige, šk. 30, oklicna knjiga 1737–1759, fol. 117v; z dovoljenjem)

⁵³ Ibid., P 1718–1745, 431–432.

⁵⁴ Ibid., 463–465.

⁵⁵ Ibid., 461–463.

⁵⁶ V vpisu poroke v braslovški poročni knjigi ni nobenega poklica niti podatka o izvoru neveste (NŠAM, Matične knjige, Braslovče, poročna matična knjiga 1708–1771, 120).

⁵⁷ NŠAL, ŽA Ljubljana – sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1718–1745, str. 433, 21. 10. 1742.

namenil stanovskemu trobentaču Režiču, tako kot je bila *nobilis virgo* njegova izvoljenka.⁵⁸ Poklic je pri poroki naveden le za šest ženinov, in sicer za stanovska trobentača Jožefa Režiča in Janeza Jakoba Wunsamba (*provinciae Tubicen*), ki mu je šel stanovski kolega tudi za poročno pričo (*Nob. D. Josepho Reshiz*),⁵⁹ nadalje za kapelnika Maksimilijana Antona Millerja (*Capellae magister nostrae cathedr.[alis] eccl[esi]ae*),⁶⁰ karlovškega vojaškega trobentača Pavla Feliksa Groserja (*Feldtrompeter pey Carlstetischen Regiment*)⁶¹ in za dva organista, Miho Kunca z Iga (*organista in Igg*)⁶² in Filipa Jakoba Repeža iz Loža (*organista in Laafs*).⁶³ Najdemo ga še pri pokojnem očetu neveste, stanovskem trobentaču Janezu Husu (*provinciae tubicensis*),⁶⁴ pri drugih osebah pa se duhovniku poročevalcu ni zdel vreden omembe.

Nekaj podatkov je v poročni matici tudi drugačnih od onih v oklicni knjigi. Za izdelovalca orgel Franca Antona Gatta, ki so ga oklicali kot Dunajčana, tako izvemo, da se je rodil v Trstu (*natus Tergefti*) in da je bila njegova žena, v oklicu označena samo kot Celovčanka, hči celovškega meščana in krčmarja (*civis et hospitis*). Tržačana Gatta je torej pot zanesla najprej na Dunaj, kolikor se v oklicu ni pripetila napaka.⁶⁵ Nov je tudi podatek o ženi loškega organista Repeža. V oklicni knjigi je navedena zgolj kot hči meščana Andreja Kuralta, po vsem sodeč torej iz Ljubljane, poročna matica pa razkriva, da je bil Kuralt meščan v Kranju.⁶⁶ Nevesta kapelnika Millerja je nasprotno zapisana le kot hči Bavarca (*Bavari*) Janeza Mihaela Kamba, brez navedbe kraja. Za razumevanje socialnih stikov je zgovoren podatek, da je šel karlovškemu vojaškemu trobentaču za poročno pričo Janez Jurij Unterweger,⁶⁷ ki ga iz oklica poznamo kot trobentača kranjskih deželnih stanov. Imenitni priči, dva doktorja prava, od tega enega s plemiškim naslovom, srečamo pri poroki stanovskega trobentača Režiča,⁶⁸ doktor prava pa je nastopil kot priča tudi pri vnovični možitvi vdove zvonarja Luke Dimica.⁶⁹ Podatki o poročnih pričah nemara skrivajo še kakšnega z glasbo povezanega moža, ki pa ga kot takega ni bilo moč prepoznati.

Ljubljanska oklicna knjiga iz let 1737–1759 torej ni samo bogat vir podatkov slovenske poklicne in druge terminologije 18. stoletja, ampak tudi zakladnica za proučevanje mikrokozmosa posameznikov. Čeprav je v 22-letnem časovnem razponu najti v njej le malo z glasbo tako ali drugače povezanih oseb, lahko ta ali oni podatek prispeva k razjasnitvi določenih okoliščin ali odprtih vprašanj. Predstavljeni oklici predstavljajo nov kamenček v podobi glasbenega ustvarjanja in poustvarjanja v osrednjem slovenskem prostoru v baročni dobi.

⁵⁸ Ibid., str. 390, 14. 4. 1739.

⁵⁹ Ibid., str. 428, 9. 4. 1742.

⁶⁰ Ibid., P 1745–1770, str. 67, 19. 1. 1750.

⁶¹ Ibid., str. 15, 17. 2. 1749.

⁶² Ibid., str. 101, 16. 4. 1752.

⁶³ Ibid., str. 103, 6. 6. 1752.

⁶⁴ Ibid., P 1718–1745, str. 441, 25. 2. 1743.

⁶⁵ Ibid., P 1745–1770, str. 8, 18. 4. 1746.

⁶⁶ Ibid., str. 103, 6. 6. 1752.

⁶⁷ Ibid., str. 15, 17. 2. 1749.

⁶⁸ Ibid., P 1718–1745, str. 390, 14. 4. 1739.

⁶⁹ Ibid., P 1745–1770, str. 56, 18. 2. 1751.

Viri in literatura

ARHIVSKO GRADIVO

- Celovec, Archiv der Diözese Gurk (ADG), Pfarrarchiv (PA) Villach–Heiligenkreuz, Trauungsbuch 1740–1794; Pfarrarchiv Villach–St. Martin; Pfarrarchiv Villach–St. Nikolai, Trauungsbuch 1624–1769.
- Ljubljana, Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL), Župnijski arhiv (ŽA) Ljubljana – sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1718–1745, P 1745–1770; Razne knjige, šk. 30.
- Maribor, Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM), Matične knjige, Braslovče, poročna matična knjiga 1708–1771.

LITERATURA

- Ahačič, Kozma, Andreja Legan Ravnikar, Majda Merše, Jožica Narat in France Novak. *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011. <https://doi.org/10.3986/9789610503873>.
- Allmer, Gottfried, in Monika Kornberger. »Gatto, Familie«. V: *Oesterreichisches Musiklexikon online*. Obiskano 3. maja 2021. <https://www.musiklexikon.ac.at>.
- Ambrožič, Matjaž. *Zvonarstvo na Slovenskem*. Acta ecclesiastica Sloveniae 15. Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkev pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, 1993.
- Florijančič pl. Grienfeld, Janez Dizma. *Deželopisna karta vojvodine Kranjske*. Ljubljana: 1744. Faksimilirana izdaja. Monumenta Slovenica 6. Ljubljana: Slovenska knjiga, 1994.
- Golec, Boris. »Najzgodnejše omembe umetnikov v slovenskem jeziku: ljubljanska oklicna knjiga 1737–1759 kot vir za slovensko umetnostno zgodovino«. *Acta historiae artis Slovenica* 25, št. 1 (2020): 63–79. <https://doi.org/10.3986/ahas.25.1.03>.
- . »Slovenca iz prve polovice 18. stoletja v metliški matici in ljubljanski oklicni knjigi«. *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 22, št. 1–2 (1999): 133–158.
- . »Šolniki in slovensko uradno pismenstvo do srede 19. stoletja«. *Šolska kronika* 26, št. 1–2 (2017): 90–106.
- Höfler, Janez. *Glasbena umetnost pozne renesanse in baroka na Slovenskem*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1978.
- Kebe, Janez. *Loška dolina z Babnim Poljem: zgodovina župnij Stari trg pri Ložu in Babno Polje*. Ljubljana: Družina, 1996.
- Slovenski biografski leksikon*. Uredil Alfonz Gspan. Zv. 3. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1960–1971.

MUSICIANS AND PERSONS RELATED TO MUSIC IN THE SLOVENIAN
REGISTER OF BANNS OF THE CATHEDRAL PARISH OF LJUBLJANA
FROM 1737 TO 1759

Summary

The professional public is relatively well acquainted with the Slovenian musical terminology of the Early Modern Period. Translations made by Slovenian Protestants contain music-related terms from the first Slovenian book, Trubar's *Catechism* (1550), onwards. On the other hand, the period up to the nineteenth century only rarely saw Slovenian testimonies regarding specific persons who engaged in music in one way or another. A noteworthy source of this kind, despite its limited set of data, is the register of banns of the cathedral parish of Ljubljana from the mid-eighteenth century, which contains banns that may be of interest to authors conducting research on music production and reproduction on Slovenian territory.

Having been written in the Slovenian language, the register of banns for the period between 1737 and 1759 provides a faithful presentation of the Slovenian terminology of its time. Of over two thousand banns, nineteen refer to musicians or persons related to music who worked in Ljubljana as well as elsewhere in Slovenian territory and beyond, from Karlovac through Trieste and Villach to Vienna. A subject of particular interest is the manner of reference to persons, with the use or non-use of noble titles, which sheds light on the social rank of individuals as well as professions. One of the better-known names contained in the register is that of Filip Jakob Repež (1706–1773), an organist, poet, and composer from Stari trg pri Ložu.

The Slovenian terminology used for music-related professions was in part adapted from or via German and in part created within the language itself. One encounters a cathedral chapel master (*kapelmajster*) and a cathedral second violinist (*intermaster*), five trumpeters (*trobentar*, *trompeter*), of whom four were provincial estate trumpeters, and one military trumpeter, a town fiddler (*štatgajger*), three organists (*organist*), all from elsewhere, two mentions of an organ builder from Vienna (*orglmaher*), four bell ringers or founders (*zgonar*), and one assistant bell ringer (*zgonarski gsel*). Three persons form part of this group only with reservations, and the last not at all: two provincial estate drummers (*paukar*) and a drummer or, rather, a drum-carrier (*paukentragger*).